

Jeansens pris

Deltagare: 3-15 personer

Tid: Ca 20 min

Jeansens pris är en övning som vidareutvecklats från inspirationsövningen *Jeansen – vad är de värda?* som finns i Fairtrade Sverige och Rena Kläders bok *Är det värt det? – Om handel och mänskliga rättigheter*.

Syftet med *Jeansens pris* är att fundera på vad ett par jeans egentligen kostar, på hur produktionskedjan ser ut för ett plagg och på arbetsförhållandena för de som ingår i den. I grupper får deltagarna fundera på och räkna ut vad de olika aktörerna i kedjan tjänar på ett par jeans.

Nödvändigt material

- Ett par jeans
- En byxgalge, en sådan med klämmor som fästs i linningen
- Säkerhetsnålar att fästa markörerna med
- Pennor

Förarbete

- Skriv ut alla bilagor. Skriv ut så många produktspecifikationer som antalet deltagare eller lag som deltar
- Klipp ut markörerna, pilar med namn och länder på, samt prislapp
- Fäst en säkerhetsnål i överkanten av markörerna så att de går att fästa med pilen nedåt
- Häng upp jeansen på en galge, fäst prislappen med summan bortvänd så det inte framgår vad jeansen kostar

Genomförande

Vid fler än fem deltagare är det bättre att dela upp i grupper, om 3-4 personer i varje, som diskuterar sinsemellan för att sedan föra en öppen diskussion. Grupperna kan också tävla mot varandra om att komma närmst rätt uppdelning av jeansens pris på aktörerna.

Börja med att prata lite generellt om jeans.

- Hur många har jeans på sig?
- Hur många äger mer än ett par jeans? Hur många par då?
- Hur mycket kostar ett par jeans?
- Har ni tänkt på var jeansen vi köper kommer ifrån?

Berätta att jeansen i detta exempel kostar 600 kronor och vänd upp prislappen. Diskutera er gemensamt fram till vilka olika led som finns i produktionskedjan. Börja med att fråga deltagarna om de vet några och om de inte kommer på något direkt kan du hjälpa dem genom att ställa ledande frågor som: Vad består jeansen av för material? (svar 95 % bomull). Vart efter deltagarna kommer på olika aktörer tar du fram och visar upp motsvarande markör.

Rada upp de olika aktörerna efterhand, berätta lite om varje aktör:

Patel Deshmukh, Bomullsodlare i Indien

Bomullen odlas i Gujarat i Indien. Patel har ärvt en liten jordplätt av sina föräldrar som han odlar på tillsammans med sin familj. Hans kostnader är framförallt utsäde och lön till lantarbetarna som han hyr in vid plantering och skörd, men han har problem med lönsamheten då bomullsplantorna är väldigt känsliga för torka och ofta angrips av insekter. Bomullen säljer han till uppköpare som kommer till byarna och som också vill ha en del av betalningen.

Vinita, Textilarbetare i Indien

Vinita arbetar i textilfabriken Tara Factory som ligger i industristaden Tiripur i södra Indien. Arbetsförhållandena för de anställda, som samtliga är unga kvinnor, är usla. Fabriken är gammal och sliten och arbetstiden är lång, tolv timmar per dag, sex dagar i veckan. Rasterna är korta och sällsynta.

Både Vinita och hennes man arbetar nästan varje dag, men ändå räcker pengarna knappt till mat och hyra för dem och deras tre barn.

Under en genomsnittlig arbetsdag produceras det i genomsnitt fyra par jeans per arbetare i fabriken.

Tara Factory, Textilfabrik i Indien

Jeansen tillverkas i textilfabriken Tara Factory som ligger i industristaden Tiripur i södra Indien. I fabriken tillverkas märkesjeans till marknaden i Nord. I fabriken sysselsätts cirka 200 arbetare som samtliga är kvinnor mellan 16 och 25 år.

Fabrikschefen håller just på att förhandla om en order på 10 000 jeans från det amerikanska företaget Benzin. Samtidigt som han känner sig pressad av arbetarnas klagomål över dåliga löner och dåliga arbetsförhållanden, känner han en stor oro för att ordern ska gå till fabriken tvärs över gatan om Tara Factory inte kan erbjuda samma låga priser som förra året.

Tänk på att fabriken även har omkostnader i form av underhåll av fabriken, löner och inköp av material.

Benzin, Klädföretag i USA (Står för designen och gör beställningen från fabriken)

Företaget Benzin från USA är världsledande på jeans. Märket Benzin säljs över hela världen och i Sverige är det butikskedjan Proffit som har ensamrätt på detta varumärke.

Företaget Benzin lägger varje år ner stora summor pengar på reklam och marknadsföring av sitt varumärke. Det är inte ovanligt att kändisar ställer upp i reklamkampanjer mot skyhögt ersättning.

Proffit, Klädkedja i Sverige

Klädkedjan Proffit har sitt huvudkontor i Stockholm och leds av en grupp personer, den så kallade företagsledningen. Företaget har cirka 200 butiker runt om i Norden, bland annat i de större städerna på välkända affärgator som Drottninggatan i Stockholm och Strøget i Köpenhamn.

Företaget säljer moderiktiga kläder av god kvalitet, främst till ungdomar. Proffit ägs av ett antal aktieägare och ledningen vill se till att dessa får god utdelning. Samtidigt brottas man med ökade utgifter för hyror och löner, höga skattekostnader och högre inköpspriser.

Transport-, importkostnad och skatt

Kostnader som också tillkommer. Är ingen egentlig aktör men kostnader som också måste räknas in i slutpriset.

Dela ut produktspecifikationen i grupperna och be deltagarna försöka dela upp de 600 kronorna som jeansen kostar på de olika aktörerna.

Hur mycket får varje aktör? Du kan hjälpa till genom att fråga vem de tror får mest och dela upp pirlarna i den ordningen på ett bord. Oftast hamnar aktörerna i Indien längst ner, problematisera detta genom att bara konstatera detta! Det är ju ändå de som producerar jeansen.

Börja med att låta deltagarna fundera på hur många procent varje aktör får och räkna sedan ut hur många kronor det motsvarar.

Efter att produktspecifikationerna är ifylld kan du, eller någon i gruppen, sätta fast pilarna med säkerhetsnålar på jeansen i den ordning där den som deltagarna tror får mest kommer högst upp. Jeansen är 100 % så sätt fast pilarna med ungefärligt rätt proportioner i procent. Oftast hamnar Vanita och Patels pilar i mudden längst ned.

Peka på jeansen och stanna upp i att detta är deras svar, innan du visar facit. Visa upp bilden på jeansen och den verkliga fördelningen.

Diskussion

- Var det som ni trodde?
- Vad blev ni mest förvånade över?
- Verkar det rimligt?
  - » Visst får men mer för pengarna i Indien, men exemplifiera vad 6 kronor är värt i Indien och påminn om att Vanita har tre barn att försörja (se fakta nedan)
- Vad kan vi göra för att påverka detta?
  - » Exempel: påverka klädföretag genom att efterfråga kläder som gjorts av företag med rimliga villkor för sina arbetare. Fråga om företagets produktionsled och var kläderna tillverkas, välj bort företag som inte tar hand om sina arbetare och miljön. Ifrågasätt varför kläder kan det vara så billiga.

Jobba vidare

Läs vidare på Rena kläders hemsida, Fair Trade Center, Swedwatch eller Fairtrade.

Ladda hem eller köp boken *Är det värt det? – Om handel och mänskliga rättigheter*.

Finns att köpa här: <http://fairtrade.se/butik/rapporter-och-utbildningsmaterial/ar-det-vart-det/>

Eller ladda hem här: http://fairtrade.se/wp-content/uploads/2012/09/Är-det-vart-det_webb.pdf

I boken finns fler övningar som ni kan göra och massor med information om textil, mode, arbetsvillkor och mänskliga rättigheter.

Fakta

Om bomull: världsmarknadspriset på bomull har legat konstant på ca 10 kr/kilo. För att få ihop tillräckligt med bomull för ett par jeans behövs en bomullsodling som är drygt tretton kvadratmeter. Det går åt ett halvt kilo kemikalier, totalt behövs 103 olika bekämpningsmedel. Dessutom förbrukas 6000-12 000 liter vatten. Ett par jeans väger cirka 0,6 kg och består till 95 procent av bomull.

Om deltagarna tycker det är svårt att veta vad man får för pengarna i Indien kan du ge några exempel.

- En lärare i Indien har cirka 1000 kronor i månadslön
- Textilarbetares löner kan variera mycket, exempelvis får Vinita 6 kronor per jeans, vilket blir 24 kronor per dag, det vill säga cirka 500 kr per månad.
- Ett enkelt indiskt mål mat kostar cirka 5 kronor

Produktspecifikation:

Aktör	%	Kronor
Tara Factory, textilfabrik Indien		
Vinita, textilarbetare Indien		
Benzin, klädföretag USA		
Patel Deshmukh, bomullsolare Indien		
Proffitt, klädkedja Sverige		
Transport- & importkostnad samt skatt		
Pris	= 100%	= 600 kr

Produktspecifikation:

Aktör	%	Kronor
Tara Factory, textilfabrik Indien		
Vinita, textilarbetare Indien		
Benzin, klädföretag USA		
Patel Deshmukh, bomullsolare Indien		
Proffitt, klädkedja Sverige		
Transport- & importkostnad samt skatt		
Pris	= 100%	= 600 kr

Facit Produktspecifikation

Butikskedjan Proffit

Butikens omkostnad och förtjänst

50% = 300 kr

Företaget Benzin

Varumärkets omkostnad och förtjänst

25% = 150 kr

Tara factory

Fabrikens omkostnad och förtjänst

12% = 72 kr

Transport, import och skatt

11% = 66 kr

Textilarbetaren och bomullsodlaren

1 % vardera =

6 kr/person

Tara factory
Textilfabrik

Indien

Tara factory
Textilfabrik

Indien

Benzin
Klädföretag

USA

Benzin
Klädföretag

USA

Proffit
Klädföretag

Sverige

Proffit
Klädföretag

Sverige

Transport- &
importkostnad
samt skatt

Transport- &
importkostnad
samt skatt

Patel Deshmukh
Bomullsodlare

Indien

Patel Deshmukh
Bomullsodlare

Indien

Vinita
Textilarbetare

Indien

Vinita
Textilarbetare

Indien